دنيا دواى 11ى سێپتەمبەر

منصور حكمت

سەعيد ئەحمەد لە فارسىيەوە كردوويەتى بە كوردى

بەشى يەكەم: جەنگى تيرۆريستەكان

دوو جەمسەرى كۆنەپەرستانە

تاوانى تيرۆريستيى سامناكى 11ى سێپتەمبەرى 2001 لەدژى بەشەرييەتو كوشتارى هەزاران كەس لە خەڵكى بێديفاع لە ئەمريكا، جيهانى خستۆتە بەر دەروازەى يەكێك لە تاريكترينو خوێناويترين سەردەمەكانى مێژووى هاوچەرخ. ئەوەى كە دەستەى فەرمانڕەواى ئەمريكا ناوى لێ ناوە جەنگى جيهانى لەدژى تيرۆريزم، لەراستيدا چوونى جيهانە بۆ ناو قۆناغێكى تازەو، وێرانسازى لە جەنگى جيهانيى تيرۆريستەكاندا.

لە هەردوو بەرى ئەم كێشمەكێشە دژى بەشەرىيەدا دوو ئۆردووى سەرەكى تيرۆريزمى نێونەتەوەيى راوەستاون كە مۆرى خوێناويى خۆيان داوە لە ژيانى دوو نەوە لە خەڵكى جيهانى ئێمە. لە جەمسەرێكياندا، مەزنترين ماشێنى تيرۆريزمى دەوڵەتيىو تۆقاندنو باجخۆريى نێونەتەوەيى راوەستاوە. كە پێكهاتووە لە دەستەى فەرمانڕەواو دەوڵەتى ئەمريكا، واتە تەنها هێزێك كە چەكى ئەتۆمى لەدژى ئينسان بەكارهێناوەو سەدان هەزار ئينسانى بێئاگاو بێگوناهى هيرۆشيماو ناكازاكى لەماوەى چەند چركەيەكدا كردووەتە خۆڵەمێش، مليۆنەها ئينسانى لە ڤێتنام كوشتووەو خاكەكەيانى بە بۆمبارانى كيميايى بۆساڵەها سووتاندووەو لەكەڵكى خستووە. ناتۆو ئيئتلافەكانى دەوڵەتانى غەربى كە لە عێراقەوە تا يوگوسلافيا ماڵو مەدرەسەو نەخۆشخانەى خەڵكيان بەسەرياندا روخاندووەو نانو دەرمانى مليۆنەها منالّيان بەبارمتە گرتووە. بۆرژوازىو دەوڵەتى ئيسرائيل، كە داگير دەكات، دەست بەسەرا دەگرێت، كوشتار دەكات، مەحروم دەكات. ئەمانە ئۆردوگاى ئاوارەكان دەدەنە بەر بۆمبو رۆكێتو ئەو منالّە دەسالاّنانەى كە خۆيان لەباوەشى باوكياندا پەناداوە يان لەريزى مەدرەسە راوەستاون، دەدەنە بەر گوللە. لە هيرۆشيماو ڤێتنامەوە تا گرانەداو عێراق، لە مەيدانەكانى تيربارانى ئەندۆنيزياو شيلىيەوە تا كوشتارگاكانى فەلەستين، كارنامەو مەلەفى ئەم جەمسەرە جيهانىيەى تيرۆريزمى دەوڵەتىو ملهوڕيى ئەمپرياليستى، بەشێوەيەكى ئاشكراو حاشاهەڵنەگر بە بەرچاوى خەڵكى جيهانەوەيە.

لە جەمسەرى بەرامبەردا، تيرۆريزمى ئيسلامىو بزووتنەوەى كۆنەپەرستانەو چەپەڵى ئيسلامى سياسى راوەستاوە. ئەمانە كە زەمانێك خۆيان دەست سازو پەروەردەى دەستى ئەمريكاو غەرب بوون لە جەنگى سارددا و ئامرازى رێكخستنى كۆنەپەرستيى محەللى بوون لەدژى چەپ لە كۆمەڵگاكانى

خۆرهەلاتی ناوەڕاستدا، ئێستا بوونەتە جەمسەرێکی چالاکی تیرۆریزمی نێونەتەوەییو یەکێك لە رەقیبەکانی جەنگی دەسەلاتی بۆرژوایی لە خۆرهەلاتی ناوەڕاستدا. مێژووی دژی ئینسانیی ئیسلامی سیاسی، لە ئێرانو ئەفغانستانو پاکستانەوە تا جەزائیرو فەلەستین لیستێکی دوورودرێژە لە کۆکوژیو تاوانی دلتەزێن. لە کوشتارە دەولەتیو نیمچە دەولەتییەکانی ئێرانو ئەفغانستانەوە تا تاوانکاریی رۆژانەی گروپەکانی تیرۆری ئیسلامی لە ئیسرائیلو جەزائیرو نێوجەرگەی ئەوروپاو ئەمریکا، لە سەرکوتی خوێناویی نەیارانی فیکریو سیاسییەوە تا زالکردنی یاسا کۆنەپەرستو دژی بەشەرییەکانی ئیسلام بەسەر خەلکیداو بەتایبەت بەسەر ژناندا، لەسەربڕینو دەستبڕینە شەرعییەکانەوە تا بۆمب نانەوەو قەتلوعامەکانی نێو پاسو کافتیرپاو شوێنی دیسکۆکان، ئەمانە سەرەقەلەمی کارنامەی ئەم کۆنەپەرستانەیە.

ئێستا بڕیارە ئەم کێشمەکێشە سەدان هەزارو بگرە ملیۆنەها ئینسانی دیکە، سبەینێ لە ئەفغانستانو دوو سبەی لە هەر گۆشەیەکی دیکەی جیهان، بکاتە قوربانی. دەبێ لەبەرامبەر ئەمەدا رابووەستین.

پڕوپاگەندەی جەنگی:

شانبەشانی ئەم ریزبەستنە سەربازییە، ئیمە ریزبەستنی ئایدۆلۆژییو ئیعلامیی ئەم دوو ئۆردوگایە دەبینین. درزتێکردنو روخاندنی ئەم دیوارە ئیعلامییەو، دەرکێشانی حەقیقەت لەپشتی شەپۆلێکی مەزن لە ریاکاریو درۆ کە جیهان لووش دەدات، مەرجی یەکەمی رێکخستنی ریزێکی سەربەخۆیە لە بەشەرییەتی ئازادیخواز لەبەرامبەر جەنگی جیهانیی تیرۆریستەکاندا. ئالای توندڕەوان لە هەردوو ئۆردوگادا لەدوورەوە ئاشکرایەو دەبینرێت. دنیای ئالۆزی ئەمڕۆ ئیتر پێشوازییەکی ئەوتۆ لەم بیروبۆچوونە کرچوکالانە ناکات. ئالای چەرخانیو جینگوئیسمی ئەمریکاییو غەربی، راسیزم، زۆربلێیی "شەڕی شارستانیەتەکان"و شتی لەم بابەتە تەنها دەتوانێ لە گۆشەوکەنارێکی کۆمەلگای غەربیدا نفوز پەیدا بکات. سەرانی ئەمریکاو دەولەتەکانو میدیای غەربی خۆیان دەزانن کە ئەم بیروبۆچوونو هەلوێستە کرچو کالانە ناتوانێت چوارچێوەی ئایدۆلۆژیو ئیعلامی کێشمەکێشێك پێکبهێنن کە چوونەتە ناویەوە. لە جەمسەری بەرامبەریشدا بیرۆکەی جیهادی ئیسلامی، خوێنڕشتنی بێجیاوازی چ لەڕێگای "خودا"و ئاییندا، چ بۆ "ئازادی قودس"و رزگار کردنی خاکی ئیسلام لە چنگالی زایۆنیزمو ئەمپریالیزمی خوێنخۆری جیهانیی، بەشێوەیەکی گشتی تەنها لەنێو ریزەکانی خودی توندڕەوەکانو هەلسووڕاوانی ئیسلامی سیاسیدا برەوی هەیەو جەماوەری خەلك لە کۆمەلگای هاوچەرخ لە پانایی خۆرهەلاتی ناوەڕاستدا ناهێنێتە پشتی خۆی. ئەو مشتومرە ئیعلامیو نەبەردە ئایدۆلۆژییانەی کە بڕیارە ئەم کێشمەکێشە عەسکەرییە خوێناوییە پاساو بکات کە بەڕێوەیە، ناتوانێ لەسەر ئەم لێکدانەوە سافوسادە توندڕەو، سکتاریستیو ساویلکانانەیە بینا بکرێت. ئەوەی کە سەرەنجام دەتوانێ جەماوەری فراوانی خەلك لە غەربو خۆرهەلاتی ناوەڕاست بکێشێتە کامی ئەم جەنگەوەو لە پال هەردوو لایەنی ئەم

بەرامبەرکێ کۆنەپەرستانەیەدا رایان بگرێت، ئەم بیروبۆچوونە کرچوکاڵانە نییە، بەڵکو لێکدانەوەو پاساوی لەمانە ئێسك سووکترە کە تاکو ئێرەش شاهیدی پەرەسەندنی خێرایان بووین.

لە فۆرمۆڵەی غەربییەکاندا، بەجیا لە ئاماژە چەقۆکێشانەکانی بوش، "بەشەرییەتی شارستانی" لەبەرامبەر بەڵای تیرۆریزمدایە. ئەمریکا وەکو رابەری ئەم بەرەی شارستانیەتە نیشان دەدرێت. ئامانج پووچەڵکردنەوەی تیرۆریزمو سپاردنی تیرۆریستانە بە دادو عەدالەت. مەسەلەکە بەرواڵەت لە هێرش بۆ سەر عێراقو بۆمبارانی بەلگراد سروشتیترە. چ کەسێك ئەتوانی لەسەر سیاسەتە عەسکەرییەکەی گلەیی لە "ئەمریکا" بکات لەکاتێکدا کە 6000 کەس لە "خەڵکەکەیان" بەو شێوە دڕندانەیە کوشت؟ چ شتێك لە کاردانەوەی عەسکەریی دەوڵەتی ئەمریکا بۆ لێدان لەم تیرۆریزمەو پاراستنی "هاووڵاتیانی"و، بگرە خەڵکی جیهان، لە تاوانەکانی ئایندە کە ڕەنگە بەڕیوە بێت بەڵگەنەویستترە؟ بۆ ئامادەبوون لە یانەی "بەشەرییەتی شارستانی"دا هیچ مەرجێکی نەتەوەییو نەژادیو دینییان دانەناوە. داواکاران هەر ڕەنگو شێوەو دینو رابردوویەکیان هەبێت، کافییە فۆرمی پشتیوانی لە ئەمریکا پڕبکەنەوە. پڕوپاگەندەی جەنگیی ئەم جارە بڕیار نییە نەژادی، نەتەوەیی، دینیو تەنانەت سیاسییش بێت. مەسەلە پاراستنی هەناردنی نەوت، دیفاع لە دیموکراسیو گێڕانەوەی کوێت بۆ شێخەکانی نییە. ئەگەر سوپای ئەمریکا جارێکی دیکە بۆ دووبارە کردنەوەی ئەوەی کە پێش ئەمە چەندین جار ئەنجامیداوە خۆی ئامادە دەکات، وانیشان دەدات کە بۆ دیفاع کردنە لەمافی ژیان، دیفاعە لەمافی سەفەر، لەمافی نەتەقینەوەی ئینسانەکان لەگۆشەی ماڵو شەقامەکانیان. تاوانی 11ی سێپتەمبەر، بەهێزترین چوارچێوەی ئایدۆلۆژیو ئیعلامیی تاکو ئێستای فەراهەم کردووە بۆ دەخالەتگەریی عەسکەریی ئەمریکاو ناتۆ لە گۆشەو کەنارە دووردەستەکانی جیهان. لەم ساتەدا جیاکردنەوەی جەماوەری فراوانی خەڵك لە غەربدا لەسیاسەتی عەسکەریی دەستەی حوکمڕانی ئەم وڵاتانە پێویستیی بە کارێکی هەرقلیی هۆشیارکردنەوە هەیە. ئەم هاوسەنگییە فیکرییە ڕەنگە لەگەڵ ئاڵوگۆڕی تازەدا بەخێرایی بگۆڕێت، بەڵام لەم ساتەدا تێزی "مشتومڕی شارستانێتی لەگەڵ تیرۆریزمدا"، کۆنترۆڵی بیروڕای گشتیی لە غەربدا داوەتە دەستی سیاسەتمەدارانو میدیای غەربی.

لە جەمسەری بەرامبەریشدا چوارچێوەیەکی ئاڵۆزو تاڕادەیەك کاریگەر بۆ بەرگری لە ئیسلامی سیاسیو تیرۆریزمی ئیسلامی خەریکە شکڵ ئەگرێت. کەم کەس جورئەتی ئەوەی هەیە کە دیفاع لە شەلاڵی خوێن کردنی هەزاران کەس لەم تاوانە ئاشکرایەدا بکات. تەنانەت جانەوەرانی دەسەڵاتدار لەئێرانو ئەفغانستانیش ناچارن قسەکانیان چاك بکەن. دیفاعی ئاشکرا لە ئیسلامی سیاسیو تیرۆریزمی ئیسلامی ئاڵای ئەم جەمسەرە نابێت. لایەنی ئیسلامی لە جەنگی تیرۆریستەکاندا پشت بە لێکدانەوەو پاساوێکی کارا، بەڵام کۆن، بۆ تیرۆریزم دەبەستێت کە کۆڵەکەیەکی "دژی- ئەمپریالیزم"ی وردە بۆرژوایی جیهانی سێیەمو بەتایبەتی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بوو. ئێمە 7 ساڵ پێش ئێستا لەئاکامی شەپۆلێك لە ئینسان کوژیی ئیسلامیی لە ئیسرائیلو میسرو جەزائیر، لە ستوونی یەکەمی

(ئەنتەرناسیۆنال)دا راشکاوانە پەردەمان لەڕووی ئەم دیفاعە کۆنەپەرستانەیە لە تیرۆریزم هەڵماڵیو مەحکوممان کرد. بێسوود نییە ئەگەر ئەو نووسینە کورتە لێرەدا بهێنینەوە:

"شەپۆلێك لە ئینسان کوژیی ئیسلامی، خۆرهەڵاتی ناوەڕاستو باکوری ئەفریقای گرتۆتەوە، قوربانیانی ئەم شەپۆلە، سادەترین خەڵکانی سادەن. لە میسرو جەزائیر خەڵکی بیانی، بە کرێکارو گەشتیارو بازنشستەوە دەدەنە بەر گوللەو سەریان دەبڕن، ریزی منداڵانی خوێندنگای سەرەتایی بە بۆمب کوشتار دەکەن، ئەو کچە لاوانەی کە مل بە زەواجی زۆرەملێ نادەن شەلاڵی خوێن دەکەن. لە گردی ئایو رێبوارانی بێئاگا بە منداڵو پیرو لاوەوە لە شەقامو پاسەکاندا دەکوژن. وە قارەمانانە، لە ئیسرائیلەوە تا جەزائیر، بەشەرییەتی سەرسام دڵنیا دەکەنەوە کە ئەم "خەباتی چەکدارانە"یە درێژەی دەبێت.

سەردەمانێك چەپی تەقلیدیو "دژی ئەمپریالیست" زەبروزەنگی کوێرانەو هەوسارپچڕیوی رەوتە جیهان سێیەمیو دژی غەربییەکانیان ئەگەر بەستایشەوە سەیرنەکردایە لانی کەم چاوپۆشییان لێئەکرد. ستەمێك کە لە میللەتانی مەحرومو گەلانی ستەمدیدە دەکرا بە قەولی ئەمان ئەم تیرۆریزمەی وەکو کاردانەوەیەکی بەرحەق پاساو دەکرد. تیرۆریزمی گروپە فەلەستینییەکان، رەوتە موسڵمانەکان وەیان سوپای رزگاریخوازی ئیرلەندا، کە قوربانییەکانیان رۆژلەڕۆژ زیاتر خەڵکی بێدیفاعو بێئاگای مەدەنی دەگرتەوە، نموونە بەرجەستەکانی ئەم تیرۆریزمە "بەرحەقە" بوون لە سەردەمەکانی پێشوودا. تیرۆریزمێك کە بەرواڵەت وەڵامی ستەمەکانی رابردووو ئێستای ئەدایەوە، تیرۆریزمێك کە بەرواڵەت لە کاردانەوە بە زەبروزەنگو سیاسەتە دژی ئینسانییەکانی دەوڵەتو دەسەڵاتە سەرکوتگەرەکان سەری هەڵدابوو. سەیر لەوەدایە کە دەوڵەتی ئیسرائیلیش بەدرێژایی چەندین ساڵ رێك هەر بەم پاساوە، واتە بە پشتبەستن بە کۆکوژییە لەوەسف نەهاتووەکانی فاشیزمی هیتلەریو رەوتە دژی یەهودییەکان لە وڵاتانی جۆراوجۆردا لەدژی خەڵکی یەهود، سەرکوتی زەبروزەنگاویی خەڵکی مەحرومی فەلەستینو کوشتاری هەموو رۆژەی لاوانی فەلەستینی پاساو کردووە.

ئەم جۆرە پاساوەو، تیرۆریزمێکی کوێرانە کە بە پشتبەستن بەم پاساوانە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، چ لەلایەن رێکخراوە عەرەبو فەلەستینییەکانو چ لەلایەن دەوڵەتی ئیسرائیلەوە بەڕێوە چووە، هەمیشە لەلایەن کۆمۆنیزمو چینی کرێکارەوە ریسواو مەحکوم بووەو مەحکومە. بچووکترین پەیوەندی واقعیو مەشروع نەبووەو نییە لەنێوان ئەو میحنەتە سامناکانەی کە لەسەدەی ئەخیردا بەسەر خەڵکی یەهوددا هاتووە لەگەڵ سەرکوتگەریو تاوانەکانی دەوڵەتی راستو توندڕەوی ئیسرائیل لەدژی خەڵکی فەلەستین. بچووکترین پەیوەندی واقعیو مەشروع نەبووەو نییە لەنێوان ئەو دەردو کوێرەوەرییانەی کە خەڵکی فەلەستین چەشتوویانە لەگەڵ تیرۆریزمی ئەو رێکخراوانەی کە دراونەتە پاڵ ئەم خەڵکە، چ ئیسلامیو چ غەیرە ئیسلامی. ئەمە بەدکەڵك وەرگرتنو سەرمایەگوزاری کردنی رەوتو باڵەکانی بۆرژواییە، بە دەوڵەتیو نا دەوڵەتییەوە، لە کوێرەوەرییەکانی خەڵکی مەحروم. مەحکومکردنو لەمەیدان وەدەرنانی

ئەم تیرۆریزمە لەلایەن چینی کرێکارەوە، بەتایبەتی لەوڵاتانی ناوچەکەدا، مەرجێکی بنەڕەتیی بەدەستهێنانی جڵەوی خەباتی کۆمەڵایەتییە لەلایەن کرێکارەوە بۆ کۆتایی هێنان بەم کوێرەوەریانە.

شەپۆلی تازەی ئینسان کوژیی ئیسلامی، بەتایبەت لە باکوری ئەفریقیا، وادیارە ئیتر تەنانەت پێویستی بەم جۆرە پاساوە سیاسییەش نییە. عەمامەیەكو تفەنگێك، گشت ئەو شتەیە کە بۆ دەستپێکردنی ئەم جیهادە چەپەڵە لەدژی ئینسانییەت پێویستە. ئەمە گانگستەریزمی ئیسلامییەو چاوگەکەی رژێمی دەسەڵاتداری ئێرانە. چارەنووسی ئەم رەوتەش هەر لەئێران یەکلایی دەبێتەوە." (م. حیکمەت، ئەنتەرناسیۆنال-ی 16، نۆڤەمبەری 1994)

بە پەرەسەندنی ئەم کێشمەکێشەو بەتایبەت بە هێرشی پێشبینیکراوی ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی بۆسەر ئەفغانستان، "دیفاعی دژی ئەمپریالیستی" لە رەوتی ئیسلامیو تەنانەت پاساوکردنی کردەوە تیرۆریستییەکانیان بە بەهانەی تاوانکاریو سەرکوتگەرییەکانی ئەمریکاو ئیسرائیلەوە دەتوانێ جارێکی دیکە جێگای خۆی لەناو خەڵكو حیزبە سیاسییەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستو هەروەها چەند بەشێك لە چەپی رادیکاڵی تەقلیدیو روشنفکریی کۆمەڵگاکانی غەربدا بکاتەوە. پەناگای عەقیدەیی سەرەکی گانگستەریزمو کۆنەپەرستیی ئیسلامی لەم شەڕی دەسەڵاتەدا، شیعارە بۆگەنو بەئاشکرا دژی بەشەرییە دینیو ئیسلامییەکان نابێت، بەڵکو ئەم بەناو "دژی ئەمپریالیزم"ە میللی-دینیو وردە بۆرژواییە دەبێت.

هیچ بزووتنەوەیەکی جەماوەریی لەبەرامبەر جەنگی تیرۆریستەکاندا ناتوانێ بەبێ پەردەلەڕوو هەڵماڵینو تێکشکاندنی ئەم چوارچێوە عەقیدەییانەو پڕوپاگەندە جەنگییە ریاکارانەیە لە هەردوو بەری ئەم کێشمەکێشە کۆنەپەرستانەیەدا سەرکەوتن بەدەست بێنێت.

کێشمەکێشەکە لەسەر چییە

ئەمە لە هەردوو لاوە شەڕی دەسەڵاتە. تیرۆریزم واقعییەتێکی ئەم کێشمەکێشەیە، بەڵام ئەم مشتومڕە، وە جەنگێك کە خەریکە ئاگر بسێنێت، لەسەر تیرۆریزم نییە. هەموان دەزانن کە چوونەژوورەوەی ئەمریکا بۆناو ئەفغانستانو تەنانەت دەستگیرکردنی بن لادن بەقەد سەرەدەرزییەك لەو کەمپینە تیرۆریستییەی کە لەلایەن رەوتی ئیسلامییەوە هەڕەشە لە غەرب ئەکات کەم ناکاتەوەو هێمنیو ئاسوودەییەکی زیاتر بۆ دانیشتووانی ئەوروپاو ئەمریکا دابین ناکات. بەپێچەوانەوە، تەنانەت مەترسییەکە زۆرتر دەکات. مەسەلەی فەلەستین ئەو قەڵەمڕەوەیە کە تیایدا ئەمریکاو بزووتنەوەی ئیسلامی راستەوخۆ لەگەڵ یەك ڕووبەڕوو دەبنەوە. بەڵام ئەم کێشمەکێشە بەمانای تایبەتی وشەکە لەسەر یەکلایی کردنەوەی مەسەلەی فەلەستینیش نییە. سیاسەتی راگەیەنراوی ئەمریکا، واتە شەڕێکی عەسکەریی "فراوان، دێژخایەنو هەمەلایەنە" بە ئاشکرا هەردوو مەسەلەکە، واتە مەسەلەی فەلەستینو مەسەلەی تیرۆریزمی ئیسلامی، خەستتر دەکاتەوە. نەتەنها ئەمە، بەڵکو شەڕی ناوخۆیی پێشبینیکراو

لەپاکستان بە کۆمەڵێك ئاکامی زۆر وێرانکەرەوە لەناوچەکەو لەئاستی جیهانیدا، وە ئەزمەی قووڵی حکومەتیی لە وڵاتانی بەڕواڵەت سەقامگیری ئێستای خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، ئەشێ لە ئەنجامە بەراییەکانی ئەم سیاسەتە عەسکەرییە بێت. خۆیان ئەمە بەباشی دەزانن. بەڵام بۆ ئەمریکا، مەسەلەی سەرەکی لەم نێوەدا جێخستنو پەرەپێدانی هەژموونیو دەسەڵاتی سیاسیو سەربازیی خۆیەتی بەسەر جیهاندا وەکو تاکە زلهێز. چارەسەری مەسەلەی فەلەستین یان خەبات لەدژی تیرۆریزمی ئیسلامی ئامانجی ئەم سیاسەتە نییە. پتەوکردنو پەرەپێدانی جێوشوێنی جیهانیی ئەمریکا، لە جەرگەی ئەو گوشارو هەروەها ئەو دەرفەتانەی کە تاوانی 11ی سێپتەمبەر هێناویەتیەیە ئاراوە، ئامانجی سەرەکی ئەم سیاسەتەیە.

بۆ ئسلامیەیەکانیش ئەمە شەرێکە لەسەر دەسەڵات. نە دەردو کوێرەوەرییەکانی خەڵکی فەلەستینو نە زوڵمو ستەمی مێژوویی غەرب لە شەرق، سەرچاوەی ئەم تیرۆریزمە نییە. رەوتی ئیسلامی لەپێناوی مانەوەو پاراستنی جێوشوێنی ڕوو لە نشێوی خۆیو سەرەنجام بۆ پەرەپێدانی جێوشوێنی خۆی لە بونیادی دەسەڵاتی بۆرژوایی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا تێدەکۆشێت. تیرۆریزمو دوژمنایەتی کوێرانە لەگەڵ هەر شتێکدا کە بۆنی غەربو غەربگەرایی لێوەبێت، سەرمایەی سیاسی ئەوانە لە کۆمەڵگاو لەنێو ئەو جەماوەرەدا کە بەحەق ئەمریکاو ئیسرائیل بە فاکتەری سەرەکی بێمافیو مەحرومییەتەکانی خۆیان دادەنێن. ئاشتی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، پێکهاتنی وڵاتی فەلەستین، سووك کردنی باری دەردو کوێرەوەرییە نەتەوەییو میللیەیەکانو هەڵپێچانی جیاکارییەك کە بەسەر خەڵکی فەلەستیندا سەپێنراوە، زەنگی مەرگی بزووتنەوەی ئیسلامی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا لێدەدات. تیرۆریزم ئامرازی سەرەکی رەوتی ئیسلامیەیە بۆ قووڵترکردنەوەی قەڵشتە میللیو نەتەوەییو دینیەیەکان لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستداو، بۆ زیندوو هێشتنەوەی ئەم کێشمەکێشە وەکو سەرمایەی سیاسیو سەرچاوەی هێزگرتنی خۆی. ئیسلامیستەکان، سەرباری ئەو گوشارە عەسکەرییەی کە لەلایەن ئەمریکاوە دەخرێتە سەریان، پێشوازی لەم رووبەڕووبوونەوەیە دەکەن.

بۆ بنیاتنانی بزووتنەوەیەکی جەماوەریی سەربەخۆ لەبەرامبەر ئەم ڕووبەڕووبوونەوە بێوێنەو مەرگبارەی جەمسەرە عەسکەریو تیروریستیەیە نێونەتەوەییەکان، دەبێ راستیەیەکانی ئەم گۆڕانکارییانە لەپشتی ئیعلامی جەنگییو پاساوەکانی ئۆردوگا دژەبەیەکەکان دەربکێشرێنە دەرەوەو ببرێنە نێو خەڵك. ئەم رووداوەو سیاسەتێك کە ئەمریکا گرتوویەتیەیەبەر، کۆمەڵێك ئاکامی جیهانییو ناوچەیی گرنگی هەیە. روخساری سیاسیو فیکریی جیهان دەستخۆشی گۆڕانکارییەکی قووڵ دەکات. سیاسەت لە ئێراندا بە توندی کاریگەری لەم گۆڕانکارییانە وەردەگرێت. پێویستە بچینە سەر وێستگا سەرەکیەیەکانی ئەم گۆڕانکارییانەو سەرخەتەکانی سیاسەتێکی مەبدەئیی کۆمۆنیستی.

بۆ یەکەم جار لەژمارە 72ی 21ی سێپتەمبەری 2001ی (انترناسیونال هفتطی)، بڵاوکراوەی فارسی زمانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێراندا بڵاوکراوەتەوە.

دنیا دوای 11ی سێپتەمبەر

منصور حكمت

بەشی دووەم: "جیهانی شارستانی" لەکوێدایە

بەربەریەت حەتمی نییە

جەنگی تیرۆریستەکان دەتوانێ سەرەتای یەکێك لە خوێناویترین سەردەمەکانی مێژووی هاوچەرخ بێت. هەرئێستاش ملیۆنەها ئینسان هەناسە سوار بووە. بەڵام ئەم ئاسۆیە حەتمی نییە. گۆڕەپانەکە تەنها بە دوو لایەنی کێشمەکێشەکە بەرتەسك نابێتەوە. هێزێکی سێیەم، دێوێکی نووستوو، لە ئارادایە کە دەتوانێ ئەوزاعەکە بگۆڕێت. ئەگەر ئەم دێوە لەخەو هەستێت، ئەم سەردەمە دەتوانێ سەرەتای دەستپێکردنی گۆڕانکارییەکی ئیجابیو وەدیهێنانی ئەو ئامانجانە بێت لە جیهاندا کە مرۆڤایەتی لە دەیەکانی کۆتایی سەدەی بیستەمدا لێی بێئومێد ببوو. بوشو بلەرو خامەنائی، ئەمریکاو ناتۆو ئیسلامی سیاسی، ئەوە نازانن کە بەڕاستی بەشەرییەتێکی شارستانی، جیهانێکی شارستانی، وجودی هەیە کە رەنگە لەم نێوەدا لەخەو راپەڕێتو لەبەرامبەر جەنگی تیرۆریستەکاندا بەرگری لەخۆی بکات. سەرباری ئەم هەموو تاریکییەو مەترسییەك کە لەبەرامبەر ئێمەی خەڵکدا دایان ناوە، سەدەی بیستو یەکەم دەتوانێ سەدەی بەربەرییەتی کاپیتالیستی نەبێت. ئەم رۆژانە، رۆژانێکی چارەنووسسازن.

میدیاکان روخساری ئایدۆلۆژیو مەعنەوی راستەقینەی جیهان نیشان نادەن. بۆچوونی خۆیان دەڵێن، بۆچوونی زاڵ، بۆچوونی چینی دەسەڵاتدار. بۆچوونێك کە بە کەڵکیان دێت. میلیتاریزم، تیرۆریزم، راسیزم، نەتەوەپەرستی، فەناتیزمی دینیو سودپەرستی، لەڕیزی پێشەوەی هەواڵەکاندان، بەڵام ئەمانە لە قوڵایی زەینی زۆربەی خەڵکی سەردەمی ئێمەدا جێگەیەکی مەحکەمیان نییە. سەیرکردنێکی سادەی جیهان، نیشانی دەدات کە جەماوەری فراوانی خەڵکی جیهان لە دەوڵەتو میدیاکان چەپترن، ئینساندۆستترن، ئاشتیخوازترن، یەکسانیخوازترن، ئازادترن، ئازادیخوازترن. خەڵکی لە هەردوو بەری ئەم کێشمەکێشە نەنگینەدا، هیچ ئارەزوویەکیان لەوە نییە کە سەرانی بۆرژوازی بەسەر خۆیاندا سوار بکەن. دەستەی فەرمانڕەوای ملهوڕی ئەمریکا دەستبەجێ بۆی دەرئەکەوێ کە سەرباری یەکێك لە مەزنترین تاوانە تیرۆریستییەکان، سەرباری نمایشی زیندووو لەحزەبەلەحزەی لەلێدان کەوتنی دڵی هەزاران ئینسان، سەرباری ماتەمیو رقوبێزارییەك کە هەرکەسێك کە ویژدانی بە بەرژەوەندییەك نەفرۆشتبێ دادەگرێت، هێشتاش هەر ئەم کۆمەڵگای غەربە، هەر ئەم خەڵکەی کە هەموو رۆژێك مێشکی شۆردراوە، هەر ئەوانەی کە لەبەیانییەوە تا ئێوارە بە راسیزمو دژایەتیکردنی بێگانە "دەرس" دەدرێن، خوازیاری خۆبواردن، ئینساف، عەدالەتو کاردانەوەی ئەقڵانی دەبن. خەڵکی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست کە چ لەدنیای چەپەڵی نێو کەللەسەری خامەنائییەکانو خاتەمییەکانو مەلا محەمەد عومەرەکانو شێخە وردو

درشتەکانی بزووتنەوەی ئیسلامیداو، چ لە ستۆدیۆ دیلۆکسەکانی سی ئێن ئێن‌و بی بی سی‌دا ئوممەتی موتەعەسبی موسڵمان‌و ئەندامانی "شارستانیەتی ئیسلامی" وێنا دەکرێن، شانبەشانی خەڵکی ئەمریکا ماتەمبار دەبن‌و نارەزایەتی دەردەبڕن. دەرك کردنی ئەوەی کە زۆربەی خەڵکی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست لە ئیسلامی سیاسی بێزارن، دەرك کردنی ئەوەی کە بەشێکی زۆر فراوانی خەڵکی ئەوروپای غەربی‌و ئەمریکا لەدەستی ملهوڕی‌یەکانی دەوڵەتی ئیسرائیل وەتەنگ هاتوون‌و خۆیان لەپاڵ خەڵکی مەحرومی فەلەستیندا دەبیننەوە، دەرك کردنی ئەوەی کە زۆربەی ئەم خەڵکە خوازیاری لابردنی گەمارۆی ئابووری سەر عێراقن‌و دەتوانن خۆیان بخەنە جێگای دایك‌و باوکە جەرگ سوتاوەکانی عێراق کە بێدەرمانیی منالەکانیان بۆ باوەشی مەرگ دەبات، دەرك کردنی ئەوەی کە ئەم جەماوەرە فراوانەی خەڵکی بەشەرەف‌و بەویژدانی جیهان لەم شەڕی بۆش‌و بن لادنەدا، ئەم دوو دۆستە قەدیمی‌و دوژمنەی ئەمڕۆ، لەگەڵ هیچیاندا نین، هۆشێکی زۆری ناوێت. ئەم بەشەرییەتە شارستانی‌یە لەژێر کەلاوەی پڕوپاگەندەو مێشك داشۆرین‌و تۆقاندندا لە غەرب‌و شەرق بێدەنگ کراون، بەڵام دەکرێ بەرۆشنی ئەوە ببینرێت کە ئەم تەڵەکەبازی‌یانەی قبووڵ نەکردووە. ئەمە هێزێکی مەزنە. دەتوانێ بێتە مەیدان. لەپێناوی ئایندەی بەشەرییەتدا دەبێ بێتە مەیدان.

هەموو دژواریی کارەکە لێرەدایە. هێنانە مەیدانی ئەم هێزە مەزنە. لە جەنگی تیرۆریستەکاندا جەبهەکانی شەڕەکە دیاری کراوە، ریزەکان لێك جیاکراوەتەوە، سەرچاوەو هێزەکان ئامادەکراون، ئەمە روبەڕوبوونەوەیەکی عەسکەری‌و سیاسی‌و دبلۆماسیی فراوانە، سەرباری هەموو ناڕۆشنی‌یەکان، بەڵام چوارچێوەی فیکری‌و سیاسی ئەم جەنگە بۆ سەرانی هەردوو ئۆردوگاکە رۆشنە. بەڵام لە جەبهەی ئێمەدا، لە جەبهەی ئەو بەشەرییەتەدا کە دەبێ لەبەرامبەر ئەم سیناریۆ سامناکەدا بوەستێتەوە، هەموو شتێك ناڕۆشنە.

گومان لەوەدا نییە کە ریزی مقاوەمەت لەبەرامبەر جەنگی تیرۆریستەکاندا هەر لەئێستاوە لە وڵاتانی جۆراوجۆردا پێکهاتووەو کەوتۆتە هەڵسووڕان. بەڵام هەر بەو ئەندازەیەی کە ئیسلامیستەکان‌و ئەمریکا پێویستیان بە تیۆری‌و ستراتیجێکی رۆشن، بە لێکدانەوەیەکی هاوبەش‌و کارا هەیە، ئەم بزووتنەوە خەڵکی‌یەش پێویستی بە ئالایەکی فیکری‌و سیاسی‌و کۆمەڵە مەبادئێکی ستراتیجیی کارا هەیە. بزووتنەوە سیاسی‌یە جیاوازەکان، بەتایبەت لەنێو باڵی چەپدا، لە ئایندەدا هەوڵ دەدەن کە ئەم مقاوەمەتە ئاراستە بکەن‌و رابەرایەتی‌یەکەی بەدەستەوە بگرن. پرسیارەکە لێرەدایە کە چ خەتێك بەسەر خودی ئەم "چەپ"ەدا زاڵە.

لە بەشی پێشوودا وتمان کە لەپاڵ داڵەکانی هەردوو جەمسەردا، واتە میلیتاریستەکانی ئەمریکاو فاشیستەکانی ئیسلام، دوو لێکدانەوەی ئاڵۆزترو پوختەترو "موحتەرەمانەتر"یش بۆ دیفاع لە هەردوولای ئەم کێشمەکێشە لەئارادایە. لە هاوشانی میلیتاریزمی ئەمریکادا کەسانێك هەن کە فۆرمۆڵەی جەنگی شارستانێتی لەدژی تیرۆریزم جاڕ ئەدەن. لە هاوشانی ئینسانکوژەکانی بزووتنەوەی ئیسلامیشدا، کەسانێك هەن کە تیرۆریزمی ئیسلامی بە "دژی-ئیمپریالیزم"ی میللی- دینیی‌و جیهان

سێیەمیی باوی دەیەی حەفتادا پاساو دەکەن. هیچ یەکێك لەم لێکدانەوانە لەبزووتنەوەی مقاوەمەتی خەڵکیدا نفوزێکی جدی نابێت. حیزبو گروپەکانی راستی سەنتەر لە غەربو پاشماوەی چەپی تەقلیدیی خوێندکاریی- رۆشنفکریی دەیەکانی پێشوو لە غەربو شەرقدا دەبنە مشتەری سەرەکی ئەم فۆرمۆڵە ژێرانەترەی ئیعلامی جەنگیی هەردوو لایەن. ئەوەی کە لەئاستی تیۆریو سیاسیدا دەتوانێ بزووتنەوەی ئایندەی خەڵکی پێشرەوی جیهان بەلاڕێدا بەرێت، بەرای من هەڵوێستی پاسفیستیو هەوڵی عەبەسی لیبراڵیە بۆ پاراستنی ئەم وەزعەی کە هەیە (تەنها بەرگرتن بە هێرشی ئەمریکا بۆ سەر ئەفغانستان) وەیان گێرانەوەی هەلومەرجەکە بۆ دۆخی پێشوو (پێش 11ی سێپتەمبەر).

رووداوی 11ی سێپتەمبەر کردەوەیەکی شێتانەی بێپێشنەی کەسانێکی دابڕاو لە دەروونی کۆمەڵگا نەبوو. هەرچۆن کردەوەی عەسکەریی ئەمریکاش کە بەم زووانە ڕوو ئەدات وا نەبوو. جیهان بەرلە 11ی سێپتەمبەر لە هاوسەنگیدا نەبوو، بەڵکو لە رەوتێکی گۆڕانکاریی پاشەوپاشگەڕانەوەدا بوو. کۆمەڵێك گرفتی ئابووریو کۆمەلایەتیو سیاسی گرنگ لەپشتی ئەم ئەم ڕووداوانەوە هەیە. ئەم گرفتانەن کە جیهانیان بەم ئاراستەیەدا بردووە. ئەم گرفتانە دەبێ وەلام وەربگرنەوە. 11ی سێپتەمبەر گۆشەیەکە لەوەلامی ئیسلامی سیاسی بەم هەلومەرجە. هەرچۆن هێنانە سەرکاری تالیبان، وێرانکردنی بەغداد، برسیکردنی خەڵکی عێراق، تاساندنی خەڵکی فەلەستین، بۆمبارانی بەلگرادو ئێستایش "جەنگی درێژخایەن لەدژی تیرۆریزم" گۆشەیەکە لە وەلامی سەرانی سەرمایە لە ئەمریکاو ئەوروپا بەم کێشمەکێشانە. بزووتنەوەی حەڵکیی لەبەرامبەر هەلومەرجێکی وەهادا ناتوانێ بزووتنەوەیەکی بانگەشەکەر بۆ ئارامیو "هێرش بۆسەر ئەفغانستان قەدەغەیە" بێت. ئارامیو پاریزگاری کردن لە دۆخی ئێستا نەتەنها عەمەلی نییە، نەتەنها خەیاڵپلاوییە، بەڵکو نە عادیلانەیە، نەئازادیخوازانەو نە کارا. بزووتنەوەی مقاوەمەتی خەڵکیی لەبەرامبەر جەنگی تیرۆریستەکاندا تەنها دەتوانێ لەدەوری وەلامە ئیسباتیەکان بە گرفتە سیاسیو ئابوورییە سەرەکیەکانی سەردەمی ئێمەو لەدەوری هەڵوێستێکی چوستوچالاك نەك بۆ پاریزگاریکردن لە دۆخی ئێستا، بەڵکو بۆ گۆڕینی دۆخی ئێستا، رێکبخرێت. ئێمە سەبارەت بە هەموو ئەو گرفتانەی کە بەم رووداوانە بەرجەستەبوونەوە، مەسەلەی باکورو باشوور، مەسەلەی فەلەستین، مەسەلەی عێراق، مەسەلەی ئیسلامی سیاسی، مەسەلەی ئەفغانستانو ئێران، مەسەلەی میلیتاریزمو زلهێزیی ئەمریکاو ناتۆ لە سیستمی نوێی جیهاندا، مەسەلەی راسیزم، مەسەلەی قەلای ئەورووپاو ...تاد بەرنامەکاری سەربەخۆو وەلامی سەربەخۆی خۆمان بووە. هەر ئەمە دەبێ ببێتە بەرنامەکارو وەلامی بزووتنەوەی مقاوەمەتی خەڵکیی لەبەرامبەر جەنگی تیرۆریستەکاندا. ئەمە جیاوازی ئێمەیە لەگەڵ ئارامیخوازیی تالیبانو ئەو پاسفیستانەی کە کەلێنو کێشمەکێشو نائارامیەکانی دنیای پێش 11ی سێپتەمبەر نابینن، یان بەلایانەوە گرنگ نییە. ئەگەر ئێمە بەرلە هەموو ئەم ڕووداوانە بەرنامەیەکمان بۆ گۆڕینی جیهان بووە، بناغەی هەڵوێستگیرییەکی مەبدەئی لە هەلومەرجی ئێستاشدا دەبێ بردنەپێشەوە هەمان بەرنامەکار بێت لەم هەلومەرجە تازەیەدا. ئێمە بەنیازنین کە ئەفغانستان لەژێر دەستی باندی ئینسانکوژی تالیباندا بهێڵینەوە، ئێمە بەنیاز نین لەسایەی

دەسـەڵاتی ئـەمریکای دەسـت بـە مووشـەکدا بـژین، ئێمـە بـەنیاز نـین ئیـسلامی سیاسـی‌و حکومەتـە ئیسلامی‌یەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست تەحەمول بکەین، ئێمە بەنیاز نین بە بێ‌وڵاتیی خەڵکی فەلەستین‌و سەرکوتی هەموو ڕۆژەیان رازی ببین. ئێمە تیرۆریزمان نەئەویست، چ ئیـسلامی‌و ئینتحـاری و چ لەلایـەن سوپاو کەتافیەپۆشەوە بێت، ئێمە ئەم هەژارییـە لـە نیـوەی جیهانـدا قبـووڵ ناکـەین، ئێمـە سـەربازگەی چـواردەورەی ئـەروپامـان ناوێـت، ئێمـە مـل بـە راسـیزم‌و قەومپەرسـتی نـادەین. نـە تاوانکـاریی 11ی سێپتەمبەرو نە ئەو جیهادەی نـاتۆ کـە بـەم زووانـە لـە هینـدوکش رووئـەدات، نابـێ لـە بزووتنەوەیـەکی چوست‌وچالاك بۆ گۆڕینی جیهان، ریزێکی خێرخوازو ئارامی‌خوازی بێ‌ڕەخنەو بێ‌ئەرك دروست بکات.

بزووتنەوەی "ئینساندۆستانە"و ئاشتیخوازانە وەڵامی هەلومەرجی ئەمڕۆ ناداتـەوە. بـەڵام نفـوزی ئـەم بزووتنەوەیـە بەتایبـەت لـەنێو خـەڵکی سـادەی کۆمـەڵگای غەربیـدا، بـەهۆی دژی زەبروزەنگیـی‌و ئینـساندۆستی‌و هـەروەها محافـەزەکاریی خۆبـەخۆی خەڵکـەوە، زۆر فراوانـە. هەڵوێـستێکی بـەم جـۆرە دەخالەتی ئەمریکا لە ئەفغانستان مەحکوم دەکـات، بـەڵام لەبەرامبـەر حوکمڕانیی تالیبانـدا خـۆی بـە بەرپرس نازانێت. خەڵك هاندان لەدژی موسڵمانەکان‌و راسیزم مەحکوم دەکات، بەڵام هۆیەك نابینـێ بـۆ گوشاردانان لەسەر ئیسرائیل‌و ئەمریکا بەقازانجی خەڵکی فەلەستین. ئەم هەڵوێستە هیوای سەرکەوتن بـۆ جاك ئەسترا ئەخوازێ لە سەفەرەکەیدا (بۆ ئێران-وەرگێڕ) بۆئەوەی بەڵکو ئەم کارە جەمسەری تیرۆریزمـی ئیسلامی ئارام‌و جڵەو بکات، جا با ئەمە حـوکمڕانی ئـەم گورگانـە بەسـەر خـەڵکی ئێرانـەوە سـەقامگیر بکات، ئەم هەڵوێستە بەرگری لە مافە مەدەنی‌یەکانی خەڵکی موسڵمانی وڵاتانی غەربی دەکـات، بـەڵام لەپێناوی نەهێـشتنی بارگرژیـدا، رەخنـەگرتن لـە حیجـابی ئیـسلامی‌و بێ‌مافی‌یـەکانی ژنـان لـە وڵاتـە ئیسلامی‌یەکان‌و ژینگە ئیسلامی‌یەکان رەت دەکاتەوەو بـەری پێـدەگرێت. ئـەم هەڵوێـستە هـەمووان بـۆ مەیدان چۆڵکردن‌و وازلێهێنانی هەلومەرجەکە هەربەوشێوەیەی کەپێشتر هەبوو، بانگەواز دەکات. ئەگـەر ئەم بزووتنەوەیە بەسەر زەین‌و کردەوەی خـەڵکی نارازیـدا زاڵ ببێـت بەشـەرییەتی شارسـتانی مەیـدان بـۆ تیرۆریستە غـەربی‌و شەرقی‌یەکان چۆڵ دەکات. ئەگەر بمانەوێ ئایندەیەك هەبێت، ئەوا بەندە بە پەیدابوونی بەرنامـەکارێکی چـالاك، ئازادیخوازانـەو پێـشڕەوەوە لـەریزی پێـشەوەی خەڵکیـدا. ئەمـە کـاری کۆمۆنیستەکانی مارکسە. ئەمە کاری ئێمەیە.

لە بەشی داهاتوودا دەچمە سەر سـەرخەتە گـشتی‌یەکانی بەرنامـەکارێکی چالاك لەبەرامبـەر جـەنگی تیرۆریستەکاندا. بەلام پێویستە بـەکورتی ئاماژەیـەك بـۆ فـەوریترین مەسـەلەیەك بکـەم کـە ئـەم رۆژانـە لەئارادایە، واتە هێرشی ئەم زووانەی ئـەمریکا بۆسـەر ئەفغانـستان. 99 لەسـەدی خـەڵکی جیهـان ئـەوە دەزانن‌و دەتوانن بەرۆشنی ئەوە ڕوونبکەنەوە کە بۆچی هێرشی عەسکەریی ئەمریکا بۆسەر ئەفغانـستان‌و تەنانـەت دەسـتگیرکردنی بـن لادنـیش، کـە ئامـانجی راگەیـەنراوی ئـەم کـردەوە سـەربازیانەیەو لـەڕووی عەمەلی‌یەوە زۆر ناموحتەمەل دێتە بەرچاو، نەتەنها مەترسی‌یەکانی تیرۆریزم لەدژی ئەمریکاو ئینگلتەرا کەم ناکاتەوە، بەڵکو موجازەفەی کردەوە تیرۆریستی‌یەکانی ئایندە زۆر زیـاتر ئـەکات. زۆر ئاشـکرایە کـە خودی دەوڵەتانی ئەمریکاو ئەنگلتەرا ئەم مەسەلەیە دەزانن. لێکدانەوەی رەسمیـی غـەرب بـۆ مەسـەلەکە

لەچوارچێوەی ئەو لێکدانەوە هۆلیوّدیو جیمزباندیییانەدایە کە وادیارە ئەوان پێیان وایە دەرخوادانی ئەم جۆرە لێکدانەوانە بە خەلکی سادەترو خێراترە. ملیۆنێر یان گانگستەرێکی شێت لە گۆشەیەکی دوورە دەستی جیهاندا دەیەوێ شارستانێتی نابوود بکات، سەدام، میلۆسۆڤیچ، بن لادن، وە قارەمانانی ئەمریکایی بۆ نەجاتی مرۆڤایەتی دەکەونە خۆ. بەلام لێکدانەوەکانی خۆیان نیشانی دەدات کە ئیسلامی سیاسیو تیرۆریزمی ئیسلامی یەك بارەگایەکی مەرکەزیو یەك فەرماندەیی هاوبەشو یەك ڕێکخراوێکی هەرەمیی نییە، بزووتنەوەیەکی نێونەتەوەییە کە لە کۆمەلێك شانەو ڕێکخراوو تۆڕو ناوەندی دەولەتیی پێکهاتووە کە بە کۆمەلێك پەیوەندیی ڕەسمییو ناڕەسمیی، وەکو بزووتنەوەیەکی نیهێنی، بە کۆمەلێك داهێنانی فراوانەوە لە ئاستی محەللیدا، پێکەوە بەستراون. بۆ غەرب، چوونە ناو ئەفغانستانەوە سەرەتای هەلمەتێکی عەسکەرییو سیاسی فراوانترە. دەستگیری یان کوشتنی بن لادن ئەو ئەنجامەی دەبێت کە لە ئاستی ناوخۆی ئەمریکادا لە فەورییەتی هەنگاوە عەسکەرییەکانی دواتر کەم بکاتەوەو ببێتە مسداقییەتێك بۆ "تۆلەسەندنەوەی ئەمریکا"، کە ئەمەش دەتوانێ فەزای نێوخۆی ئەمریکا تا پەلاماری تیرۆریستیی ئایندەی ئیسلامییەکان، وە تەنها تا ئەو کاتە، ئارام بکاتەوە. بەلام ئەمە هەنگاوێکی بچووکە لە پرۆسەیەکی سیاسیو عەسکەریی فراوانتر لە خۆرهەلاتی ناوەڕاستدا کە مەودای کۆتاییەکەی تاکو ئێستا رانەگەیەنراوە. لە دوالێکدانەوەدا ئەمە هێزنیشاندانێکە بە ئیسلامی سیاسی. واتە بزووتنەوەیەکی کۆنەپەرستانە کە غەرب خۆی لە پەراوێزی کۆمەلگاکانی خۆرهەلاتی ناوەڕاستدا هێنایە ئاراوەو، بەمەبەستی ڕووبەڕووبوونەوە لەگەل چەپ لە سیستەمە سەرمایەدارییە تازە لەدایکبووەکانی ئەم ولاتانەدا وە هەروەها وەکو گوشارێك بۆ سەر بلۆکی شەرق ئەوانی هێنایە سەرشانۆ. ئەم هێزنیشاندانە دەکرێ بە بەرتەسکیی بمێنێتەوە، بەلام بەتایبەت بەهۆی خەسلەتی ناموتەمەرکزییو توندڕەوێتی ئیسلامی سیاسیو تیرۆریزمی ئیسلامییەوە، بە ئیحتمالێکی زۆر بەرەو یەکلاییکردنەوەیەکی بنەڕەتیتر بەکێش دەکرێت. ئیسلامی سیاسی بەبێ پشتیوانیی غەرب ناتوانێ لە خۆرهەلاتی ناوەڕاستدا بمێنێتەوە. هەر بەمەندەی ئێستا، پەرەسەندنی نەبەردی عیلمانییەکانو ئیسلامیەکان لە پاکستانو کەوتنە حالی پەیکەری نیوەگیانی خاتەمییەکان لە ئێرانو پەرەسەندنەوەی دووبارەی کێشمەکێشی نێوان بالەکان، بەلگەی ئەوەن کە نەبەردی غەب لەگەل ئیسلامی سیاسیدا دەتوانێ ببێتە هەوێنی گۆڕانکارییەکی جدی لە هێزهاوسەنگی نێوان فراکسیۆنەکانی بۆرژوایی لەم ولاتانەدا بەزیانی ئیسلامییەکان.

لەبەرامبەر خودی هێرشی ئەمەریکا بۆسەر ئەفغانستان دەکرێ چی بلێین. ئایا "دەست لە ئەفغانستان هەلگرن!" هەلوێستێکی مەبدەئیو پێشڕەوە؟ خەلکی ئەفغانستانو ئۆپۆزسیۆنەکەی شتێکی دیکەی جگە لەمەتان پێدەلێن. ئاسۆی هەرەسی تالیبان، واتە باندێکی ئینسانکوژو دەلالێکی گەورەی ماددە بیهۆشکەرەکان، هێزە سیاسییەکانی ئەفغانستانی خستۆتە جۆشوخرۆشێکی گەشبینانەوە. خواستی ڕوخاندنی تالیبان خواستێکی ئینسانیو پێشڕەوە. نابێ ڕێگابدرێت دژایەتی بەرحەقو مەبدەئیی لەگەل میلیتاریزمی ئەمریکادا بە وێلکردنی ئەفغانستان لەژێردەستی تالیباندا راڤەبکرێت. ئەمە یەکێکە لە نموونە زیندووەکانی ناکافی بوونو نادروستبوونی ئارامیخوازیو دیفاع لە هەلومەرجێك کە لەئارادایە.

خەڵکی ئەفغانستان تەمەنێکە چاوەڕێی ڕۆژی هەرەسی تالیبانن. ڕاستی‌یەکەی ئەوەیە کە ئەمریکا بۆ ڕزگارکردنی ئەفغانستان پێ‌نانێتە ئەم وڵاتەوە. خۆیان تالیبانیان هێنایە سەرکار. ئەمجارە ڕەنگە لاوازی بکەن، بەڵام وەکو ئەمری واقع بوونی قبووڵ بکەن. قەولیان بە موشەرەف داوە کە حکومەتی ئایندەی ئەفغانستان دیسانەوە جێگەی ڕەزامەندیی پاکستان بێت. قەرارە کۆمەڵێك جانەوەر لابەرن‌و هەر لەو قوماشە کەسانێکی دیکە لەجێگایان دابنێن. هەڵوێستی مەبدەئی بەشداریکردنە لە هاوشانی ئۆپۆزسیۆنی پێشڕەوی ئەفغانستان بۆ روخاندنی تالیبان لەجەرگەی هەلومەرجی ئێستاداو بەرقەرارکردنی دەوڵەتێکی هەڵبژێردراوی خەڵکە لەم وڵاتەدا. دەبێ ئەمە بەسەر غەرب‌و ئەمریکاو نەتەوە یەکگرتووەکاندا بسەپێنرێت. هەرجۆرە هێرشێکی هێزەکانی ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی بۆسەر خەڵکی مەدەنی ئەفغانستان‌و روخاندنی شارو لادێ‌و ژێرخان‌و ئامرازە ماددی‌یەکانی ژیانیان دەبێ مەحکوم بکرێت. هەرجۆرە بەندوبەستێك لەنێوان ئەمریکاو پاکستان‌و ئێران‌و باقی دەوڵەتاندا بۆ سەپاندنی داروودەستەیەکی تر بەسەر خەڵکی ئەفغانستاندا مەحکومە. بەڵام روخاندنی تالیبان لەلایەن سوپا دەرەکی‌یەکانەوە خۆی لەخۆیدا مەحکوم نییە. تالیبان دەوڵەتێکی مەشروع نییە لە ئەفغانستاندا. دەبێ بڕوخێنرێت. مەسەلەکە لەسەر ئەو دەوڵەتەیە کە لەجێگای دادەمەزرێت، هەروەها زامنکردنی ئازادی‌و ئیمکانی عەمەلیی دەخالەتی خەڵکی ئەفغانستانە لە دیاریکردنی نیزامی سیاسی ئایندەی ئەم وڵاتەدا.

ئەم بەشەی وتاری "دنیا دوای 11ی سێپتەمبەر" بۆ یەکەمجار لە ژمارە 73ی ڕۆژی 28ی سێپتەمبەری 2001ی (انترناسیونال هفتگی)دا بڵاوکراوەتەوە.

دنیا دوای 11ی سێپتەمبەر

منصور حکمت

بەشی سێیەم: ئاوابوونی ئیسلامی سیاسی

لەدەرەوەی هەردوو جەمسەری بەرامبەرکێی کۆنەپەرستانەی ئەمڕۆدا، واتە میلیتاریزمی ئەمریکاو دەوڵەتە غەربی‌یەکان لەلایەك‌و بەرەی ئیسلامی سیاسی لەلایەکی تر، فەزای زاڵ بەسەر زۆرینەی خەڵکی ئینساندۆست‌و ئاشتیخوازی جیهاندا فەزای هەراسانی‌و نیگەرانی‌یە. فەزای بێ‌ئومێدی‌یە. هەمووان نیگەرانی ئاڵۆزتربوونی وەزعەکەن: واتە پەرەسەندنی پێشبڕکێی کاری شیتانەو تیرۆر. ئاوارەیی‌و مەرگی سەدان هەزار خەڵکی بێگوناهی ئەفغانستان، پەلاماری کیمایی‌و میکرۆبیی لەغەربدا، تەقینەوەی سیاسی لەپاکستان، کەوتنەدەستی بۆمبە ئەتۆمی‌یە "گیرفانی"و "لاپ تۆپ"ەکان بەدەستی

ئاوانتۆریستە سیاسیو موتەعەسبە دینییەکانو تاوانکارانی نێونەتەوەیی. "جەنگی تازەی ئەمریکا"و قۆناغێکی تازە لە خوێنڕشتنێکی جیهانیی لەئاستێکدا کە تەنها ئەمریکا توانای ئەمەی بووەو هەیە. شیعارو نارەزایەتییەکانی خەڵکی شەرافتمەندی جیهان بەشێوەیەکی گشتی ڕووی لە پاراستنی وەزعی مەوجودو گێڕانەوەیە بۆ خاڵی هاوسەنگیی پێشوو. ئەمە بەشەرییەتێکە کە ئومێدێکی بە ئایندەیەکی باشتر نییە. لەباشترین حاڵەتدا داوای ئارامیی دەکات. لەدەستی بۆمبو جەنگو توندوتیژی هەڵدێت. بەشەرییەتێك کە سەرباری ڕواڵەتی بیرسادەییو کەم هۆشیاریو ملکەچی ڕۆژانەی، توانا دژی ئینسانییەکانی ئەو دڕندانەی کە پێیان ناوەتە مەیدان، واتە ئیسلامی سیاسیو میلیتاریزمی ئەمریکا، دەناسنو دەیانەوێت بەهەر قیمەتێك بێت بەر بە کارەساتەکانی دواتر بگرن. لەنێو تەیفی فراوانی ئەو هێزانەی کە بۆ دژایەتی کردنی ئەم کێشمەکێشە هاتوونەتە مەیدان، پاشماوەی گروپە چەپە حاشیەییەکانی ئەوروپاشی لەگەڵدا بێت کە تا 10ی سێپتەمبەر بە شتێکی کەمتر لە "شۆڕشی جیهانی" رازی نەئەبوون، ئێستا ئارامیی خوازیی، کۆشش بۆ بەرگرتن بە رەوتێك کەبەرێ کەوتووە، کۆشش بۆ پاراستنی وەزعی مەوجودو گەرانەوە بۆ هاوسەنگییەك کە بەرلە 11ی سێپتەمبەر لەئاراد بوو، بووەتە سیاسەتی زاڵ. پاسفیزم مەیلی زاڵە بەسەر بزووتنەوەی مقاوەمەتدا. وە ئەمەش سیاسەتێکی لەرادەبەدەر زیانبارە کە نەتەنها بەر بە کوێرەوەریو کارەساتەکانی ئایندە ناگرێت، بەڵکو تەنانەت ڕوودانیان زامن دەکات.

سیاسەتی پاسفیستی، وە شەوارە بوون بە لایەنی عەسکەرییو چەکدارانەی ئەم بەرامبەرکێیەو زەبروزەنگێکی فیزیکی کە ئەشێ بەسەر جیهاندا بێت، ڕێك ئەو زیانەی هەیە کە خەڵکی دوچاری ئیفلیجیی سیاسی دەکات. بەرگرتن بەم پێشبڕکێ تیرۆریستییەو ئەم شەپۆلە لە تەقاندنەوەو خاپوورکردنو کوشتاری بەکۆمەڵ کە بۆیان ئامادەکردووین لەگرەوی دەخالەتی جەماوەری فراوانی خەڵکدایە، هەم لە ئەوروپاو ئەمریکاو هەم لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستو وڵاتانی ناوبراو بە جیهانی سێیەم لەو پرۆسە سیاسییانەدا کە ئەم ڕووداوانەیان لێ ئەکەوێتەوە. دەخالەتێك لەسەر بناغەی بەرنامەکارێکی چالاكو ئیسباتی. لەم حاڵەتەدا، ئاسۆی ئایندە مەرج نییە تاریك بێت.

پێویستە ئەم پرۆسانەو واقعییەتە سیاسییەکان لەژێر خاكوخۆڵی ئیعلامی جەنگیدا بدۆزینەوە.

لەودیوی ئیعلامی رەسمییەوە: تیرۆریزمو ئیسلامی سیاسی

گومان ناکەم هیچ کەسێك، تەنانەت لە خودی سوپای ئەمریکاشدا، ئەم راڤەکردنە قبووڵ بکات کە تاوانی 11ی سێپتەمبەر کاری گروپێکی فەناتیك بوو کە کەسێك بەناوی ئوسامە بن لادن لە ئەفغانستان ڕێوشوێنیان بۆ دیاری ئەکات کە دوژمنایەتییەکی شەخسییو کوێرانەی لەگەڵ ئەمریکاو "شێوەی ژیانی" ئەمریکاییو "دیموکراسی"دا هەیە. دەزگاکانی راگەیاندنی غەرب لەسەر ئەوە سوورن کە ئەم کردەوەیە "کاری موسوڵمانەکان" نەبوو، کە لە "ڕێوشوێنەکانی قورئان"ەوە سەرچاوەی نەگرتبوو. جۆرنالیستە بەتەجروبەکان هەوڵ ئەدەن کە بەپێی ئیمکان ناوی مەسەلەی فەلەستینو ئیسرائیل نەیەتە ئاراوە. دەڵێن هەرجۆرە بەستنەوەیەکی مەسەلەی فەلەستین بەم هێرشە تیرۆریستییەوە بەمانای داننانە

بەوەی کە ئەم کردەوەیە لەڕاکێشانی سەرنجی غەرب بۆ سەر وەزعی فەلەستینییەکان کاریگەر بووە. لە ئەنجامدا لەجیاتی ئیسلامی سیاسیو ئیسرائیل، ئیمە حەوالەی بن لادنو ئەفغانستان دەکەن. جەنگی ئەمریکا لەگەڵ تالیبان لە ئەفغانستان رووداوێکی زۆر گرنگە بە کۆمەڵێك ئاکامی درێژخایانەوە لەئاستی ناوچەکەو جیهاندا. ئەم جەنگە بێگومان کاریگەری لەسەر چارەنووسی ئیسلامی سیاسیو تەنانەت مەسەلەی فەلەستینیش دادەنێت. بەڵام پەیوەندییەکی بە دۆزینەوەو سزادانی ئەنجامدەرانی کردەوەکەی 11ی سێپتەمبەرەوە نییەو تەنانەت ئەگەری کردەوەی تیرۆریستی لەدژی غەرب زۆر زیاد دەکات. (دواتر دێمەوە سەر ئەمە)

تیرۆریزمی ئیسلامی واقعییەتێکی سەردەمی ئێمەیە. ئەم تیرۆریزمە کۆڵەکەیەکی سەرەکیی ستراتیجی ئیسلامی سیاسییە. ئیسلامی سیاسی بزووتنەوەیەکی کۆنەپەرستانەی ناوچەکەو ئێستاش لەئاستی جیهانیدایە کە لەسەر ستەمی مێژوویی ئیسرائیلو غەرب لە خەڵکی عەرەب زمانو بەشێوەیەکی تایبەتی لەخەڵکی فەلەستین، ئەلەوەڕێت. بێ‌وڵاتیی خەڵکی فەلەستینو ستەمی دەوڵەتی ئیسرائیلو هاوپەیمانە غەربییەکانی لە فەلەستینییەکان سەرچاوەیەکی سەرەکی بێزارییە لە غەربو ئەمریکا لە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا. لەمەش گرنگتر، بوونی مەسەلەی فەلەستینو پشتیوانیی هەمیشەیی ئەمریکاو غەرب لە ئیسرائیل لەبەرامبەر عەرەبدا چ لە سەردەمی جەنگی ساردو چ دوای ئەو، قەڵشتێکی گەورەی ئابووری، کەلتووریو نەفسیی لەنێوان غەربو خەڵکی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا دروستکردووە. بەڵام ئەوەی کە ئیسلامی سیاسی وەکو بزووتنەوەیەك دەرفەتی ئەوە پەیدا دەکات کە ئەم ناڕەزایەتیو قەڵشتە بکاتە سەرمایەی دەستیو لە پەراوێزی کۆمەڵگاکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستەوە پێ‌بنێتە نێوجەرگەی مشتومڕ لەسەر دەسەڵاتی سیاسی، ئیتر ئەمەیان راستەوخۆ بەرهەمی خودی ئەمریکاو غەربە. ئیسلامی سیاسی وەکو بزووتنەوەیەکی تاوانکارانە بەم مەودا فراوانەی دەسەڵاتەوە، دروستکراوی دەستی ئەمریکاو غەربە. ئەم دێوەزمەیە خودی خۆیان دروستیان کردو بەریاندایە گیانی خەڵکی ناوچەکەو ئەمڕۆش خەڵکی سەراسەری جیهان. ئیسلامی سیاسی ئامرازی دەستی غەرب بوو لە جەنگی سارددا لەدژی سۆڤیێتو ئامرازی تێکشکاندنی بزووتنەوەو شۆڕشە چەپو کرێکارییەکان بوو لە هەموو وڵاتانی ناوچەکەدا. ئەمە ئامرازێك بوو کە دوای بنبەستی حکومەتە ناسیۆنالیستییەکان لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا بۆ بەرگرتن بە هێزگرتنی چەپ هێنایانە مەیدان. مەسەلەی فەلەستینو بوونی حکومەتە ئیسلامییەکان لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، کۆڵەکەکانی تیرۆریزمی ئیسلامی پێك ئەهێنن. وە هەر سیاسەتێکی چالاكو پێشڕەوی خەڵکی بۆ بەرامبەرکێ لەگەڵ تیرۆریزمی ئیسلامیدا دەبێ لێرەوە دەست پێ‌بکات:

1-چارەسەرکردنی مەسەلەی فەلەستین. دەبێ ئەم گرفتە مێژووییە چارەسەر بکرێت. خەڵکی فەلەستین پێویستە وڵاتی سەربەخۆی خۆیان هەبێت. دەبێ ئەمریکاو دەوڵەتانی غەربی ناچار بکرێن کە دەست لە پشتیوانی یەکلایەنەی خۆیان لە ئیسرائیل هەڵبگرن. دەبێ ئیسرائیل ناچار بکەن ئاشتیو سەربەخۆیی فەلەستین قبووڵ بکات. چارەسەرکردنی مەسەلەی فەلەستین گرنگترین کۆڵەکەی روبەڕووبوونەوە لەگەڵ

ئیسلامی سیاسیو تیرۆریزمی ئیسلامیو بەشێکی سەرەکی بەرنامەکارێکی پێشڕەوو چالاك پێك دەهێنێت لەبەرامبەر هەلومەرجی ئێستادا.

2- غەرب دەبێ دەست لە پشتیوانیی کۆنەپەرستانەی لە دەوڵەتە ئیسلامیو کۆنەپەرستەکانو حیزبەکانی بزووتنەوەی ئیسلامی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا هەڵگرێت. بەبێ پشتیوانیی غەرب رژێمی ئیسلامیی ئێران نەدەهاتە سەرکارو لەسەر کار نەدەمایەوە. بەبێ پشتیوانیی غەرب نیزامە کۆیلەداریو شێخە موتەفەڕیقەکانی سعودیەو میرنشینە وردو درشتەکان لەسەرکار نەدەمانەوە. بەبێ پشتیوانیی غەرب نەتەنها تالیبان، بەڵکو دەستەوتاقمەکانی پێشووی موجاهیدینی موسڵمانیش نەیاندەتوانی ئەفغانستان بکەن بە شانۆی تراژیدیایەکی ئینسانیی گەورە. هەر ئەمڕۆش بە بڕینی ئەم پشتیوانیيە سیاسیو عەسکەریو دبلۆماسیيەی غەرب لە بزووتنەوەی ئیسلامی، خەڵکی ناوچەکە بەخێرایی ئەم حکومەتانە دەکێشنە خوارەوە. خواستی روخاندنی حکومەتە ئیسلامیيەکانو بەرگرتن بە بەندوبەستی ئەمریکاو دەوڵەتە غەربیيەکان لەگەڵ ئەم حکومەتانەدا دەبێ بەشێکی گرنگی دیکەی پلاتفۆرمی دژی تیرۆریستی هەر بزووتنەوەیەکی پێشڕەوی خەڵکیی بێت.

3-گەمارۆی ئابووریی عێراق دەبێ کۆتایی پێبێت. کوێرەوەرییەکانی خەڵکی عێراق لە زەینی خەڵکی ناوچەکەدا بووەتە مەسەلەی فەلەستینێکی دووەم. بووەتە بەڵگەیەکی زیندووی تیرۆریزمی ئەمریکاییو غەربیی لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا. سەرباری ئەمە ئەم گەمارۆی ئابووریيە تەمەنی حکومەتی کۆنەپەرستی عێراقی درێژکردووەو خەڵکی مەحرومی عێراقی لە مەیدانی خەباتی سیاسیيەوە بۆ جەنگێکی هەموو رۆژە لەپیناوی مانەوەی فیزیکیدا پاشەکشە پێکردووە. خەبات لەپێناوی لابردنی گەمارۆی ئابووری سەر عێراق کۆڵەکەیەکی دیکەی پلاتفۆرمێکی پێشڕەوە لەدژی تیرۆریزمی ئیسلامی.

4-دەبێ چالاکانە بۆ بەرگری لە عیلمانیەت لە ولاتانی موسڵمان نشینو ژینگە کۆمەڵایەتیيە ئیسلامیيەکانو گیرۆدە بەئیسلامەکان لە خودی ولاتانی غەربیدا بێینە مەیدان. بۆچوونی دواکەوتووانەی (هەرکۆمەڵگایەك کەلتووری خۆی)و درێغی کردن لە بەرگریکردن لەمافە مەدەنیو ئینسانیيەکانی خەڵكو بەتایبەت ژنان لەم ولاتو ژینگانەدا، دەستی ئیسلامی سیاسی بۆ تۆقاندنی خەڵکیو بزواندنی لاوان ئاوەڵاکردووە. دەبێ جیهانی بوونی مافەکانی مرۆڤو مافە مەدەنیيەکانی ئینسانەکان بە ئەسڵ وەربگیرێتو هەرجۆرە سازانێك لەگەڵ دینو حوکمڕانیی کۆنەپەرستانەی دین لەسەر حیسابی مافەکانی مرۆڤ مەحکوم بکرێت. تیرۆریزمی ئیسلامیی واقعییەتێکە. تیرۆریزم کاری موسڵمانەکان نییە، بەڵام سیاسەتێکی رەسمیی بزووتنەوەیەکی ئیسلامیيە. ئەمە بزووتنەوەیەکی بێناوەڕۆكو دروستکراوی دەستی غەربە لە جەرگەی جەنگی ساردو لە ململانێی ئەنتی کۆمۆنیستی لەگەڵ کرێکارانو ئازادیخوازانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا. ئەم بزووتنەوەیە سستو لاوازە. نفوزێکی سیاسیو مەعنەوی ئەوتۆی لەولاتە گەورەکانی ناوچەکەدا نییە. لە واقعیاتە کۆمەڵایەتیيەکانی ناوچەکە لەدواترە. بەبێ پشتیوانی غەرب، ئیسلامی سیاسی بەدەستی سۆسیالیزمو عیلمانیەت لەناوچەکەدا

شکست دەخوات. لە ئێران، کە وەکو فەلەستین، یەکێك لە گرنگترین مەیدانەکانی یەکلاکردنەوەی چارەنووسی ئیسلامی سیاسی‌یە، ئاوابوون‌و روخاندنی ئیسلامی سیاسی هەرئێستا دەستی پێکردووە.

لەبەشی داهاتوودا:

*جەنگی ئەمریکا لە ناوچەکەدا، کە ئێستا لە ئەفغانستان دەستی پێکردووە، جەنگێك نییە لەدژی تیرۆریزم، چونکە نەتەنها وەلاّم بەهیچ یەکێك لە پێداویستی‌یەکانی خەبات لەدژی تیرۆریزم، کە لەسەرەوە ئاماژەم پێکرد، ناداتەوە بگرە پشت بە بەشێك لەخودی ڕەوتی ئیسلامی دەبەستێ. لەگەڵ ئەمەشدا بەبڕوای من ئەمریکا چووەتە ناو کێشمەکێش لەگەڵ ئیسلامی سیاسی‌یەوە. ئەمە شەڕێکە لەسەر دەسەلاّت. ئەم کێشمەکێشە بەپێ‌ی مەنتق دەبێتە مایەی لاوازکردنی ئیسلامی سیاسی. بەلاّم ئامانجی غەرب سڕینەوەی ئیسلامی سیاسی نییە، بەڵکو لاوازکردنی، ملکەچ کردن‌و پێکهێنانی ئارایشێکی تازەیە لەریزەکانیدا بۆ دروستکردنی هاوسەنگی‌یەکی تازە. جەنگ لە ئەفغانستاندا لەسەر تازەکردنەوەی پێناسەی پەیوەندی غەربە لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا. ئێمە دەبێ ئەم چوارچێوەیەو ئەم سازشە تازەیە بشکێنین‌و سیاسەتی سەربەخۆی خۆمان بۆ رزگارکردنی ناوچەکە لەم هێزە کۆنەپەرستە لەجەرگەی ئەم هەلومەرجە تازەیەدا چالاکانەتر ببەینە پێشەوە.

* هەڵوێستی پاسفیستی، ئەم کێشمەکێشە تازەیەی غەرب لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا نابینێت، گرنگیی ئەمە چ بۆ خەڵکێك کەخۆیان قوربانیی ئەم بزووتنەوە کۆنەپەرستە بوونەو، چ گرنگی‌یەکەی لە رەوتی گۆڕانکاری‌یە سیاسی‌یەکانی ئایندەی جیهاندا لەبەرچاو ناگرێت‌و لەم بارەیەوە هیچ ئەرکێك بۆخۆی دانانێت. دەبێ رەخنە لەم هەڵوێستە ئارامی‌خوازو موحافەزەکارانەیە بریێتە نێو بزووتنەوەی مقاوەمەتی خەڵکییەوە لەدژی تیرۆرو میلیتاریزم.

*بەهۆی ئەبعادو لایەنە جیهانی‌و مێژووییەکانی ئەم کێشمەکێشەوە، تایبەتمەندی‌یە ئایدۆلۆژی‌و زەینی‌یەکانی خەڵکی جیهانی ئەمڕۆ بەتایبەت لە غەربدا زۆر لەگەڵ سەردەمی هێرش بۆسەر عێراق‌و تەنانەت سەردەمی هێرش بۆسەر یوگوسلافیادا جیاوازە. بە رووهێنانی فراوانتری خەڵك بۆ سیاسەت‌و خەباتی مەدەنی، میلیتاریزمی ئەمریکا لەم کێشمەکێشەدا لەڕووی سیاسی‌یەوە لاوازتر دێتە دەرەوە. ئەم کێشمەکێشەی ئێستا، کە خۆی لەسەر چەند گۆشەیەکی نەزمی نوێ‌ی جیهانیی دوای هەرەسی سۆڤێتە، دەتوانێ لەحاڵەتی دەخالەتی عونسری پێشڕەودا، تێکڕای ئەم مەسەلەیەو خودی مەسەلەی زلهێزیی‌و ملهوڕیی ئەمریکا لەئاستی کۆمەلاّیەتیدا بداتە بەر رەخنە. وە ئەمە لەدیدگای مەسەلەی ئازادی‌و یەکسانی‌یەوە لەئاستێکی جیهانیدا مەسەلەیەکی چەند بەرابەر لە چارەنووسی ئیسلامی سیاسی گرنگترە. (درێژەی هەیە)

ئەم بەشەی وتاری "دنیا دوای 11ی سێپتەمبەر" بۆ یەکەم جار لە ژمارە 73ی رۆژی 12ی ئۆکتۆبەری 2001ی بلاّوکراوەی (انترناسیونال هفتگی)دا بلاّوکراوەتەوە.

دنیا دوای 11ی سێپتەمبەر

منصور حکمت

بەشی چوارەم : دوای ئەفغانستان

ئەفغانستان:

جەنگ یان تیرۆریزمی ئاسمانیی؟

له ئەفغانستاندا جەنگێك لەئارادا نییە. بەپێی لۆژیك جەنگ لانی کەم پێویستی بە دوو لایەن هەیە. ئەوەی ئێستا لەئارادایە، بۆمبارانی ئەفغانستانە لەلایەن ئەمریکاوە. لەم تاکتیکە تازەداهێنراوەی تاکە زلهێزی جیهانو پۆلیسی خۆسەپاندووی نێونەتەوەییدا، تیرۆرو تۆقاندن لە ئاستێکی ملیۆنیدا بەرەسمی جێگای جەنگی گرتۆتەوە. لەدوای ڤێتنامەوە، وا بڕیارە کە کۆمەڵگای ئەمریکا جارێکی تر شاهیدی گەڕانەوەی کیسەی تەرمی ئەو سەربازانە نەبێت کە بۆ بەرە دووردەستەکان نێردراون. وە بەهای ئەمەش ئێستا دەبێ خەڵکی مەدەنی ئەو وڵاتەدا بیداتەوە کە لە بەدبەختیدا لە تێزەکانی دکتۆر سترنج لاوهای شورای ئەمنی قەومیو وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکادا بەسەرپێیی بە لانکەو پەناگەی دوژمنی چەتوونی ئەمریکاو رابەری تازەی "ئیمپراتۆریی شەڕ" پێناسەکراوە. زیانێك کە سوپای ئەمریکا لێی‌ناکەوێت بە سەدقاتەوە لە خەڵکێکی مەدەنی بێتاگای دەسەنن کە لەوڵاتێکی عادەتەن هەژارو پەراوێزکەوتووی جیهاندا خەریکن بە چنگەکڕێ نانی خۆیان پەیدا ئەکەن. رۆژێك ئەم بیتاقەیە بۆ خەڵکی عێراق دەرئەچێت، رۆژێك یوگوسلافیا، رۆژێك لیبیاو رۆژێك ئەفغانستان. لەتاریکی شەودا لەبەرزایی دەیان هەزار مەترو لە کەشتیو ژێردەریاییەکانی ئەودیوی شەپۆلی ئۆقیانووسە دوورەکانەوە، دەیان هەزار تەن بۆمبو مووشەك بەسەر شارەکانی خەڵکیدا دەبارێنن. بەشانازی‌یەوە رادەگەیەنن کە وڵاتی بەرامبەر "بە بۆمب دەگەڕێنینەوە بۆ چاخی بەردین"، لەگەڵ ئەمەشدا سوورن لەسەر ئەوەی کە بۆمبە "ژیر"ە ئەمریکی‌یەکان تەنها گوناهکاران دەپێکێ. ئامانج تۆقاندنە. تۆقاندنی هەموو کۆمەڵگا. زاڵکردنی ترس، ترس لە مەرگ، لە ئاوارەیی، لە خاپوورکردنی هەموو سیمایەکی شارستانی، تا ئەوکاتەی کە کۆمەڵگا ئیفلیج دەبێتو، ئیمکانی مقاوەمەت نامێنێت. سوپای پیادەی ئەمریکا، ئێستا تەنها سەگێکی ڕاوە کە دوای تەواوبوونی تەقەکانو نیشتنەوەی تەپوتۆزو هەراوهوریاکان دەبێ بچێتو نێچیرە بێ‌گیانەکە بهێنێت. شەڕ راگەیاندنی هیچ کەسێك، تەنانەت ئەمریکاو غەربیش، لەدژی تاڵیبان ناکرێ مەحکوم بکرێت. تاڵیبان دەبێ بڕواتو سەرەنجام دەبێ هەر لەڕێگای زەبروزەنگو کردەوەی سەربازی‌یەوە بڕوات. دوژمنایەتی غەرب لەگەڵ تاڵیباندا باشترە وەك لەدۆستایەتی تائێستایان. هیچ کەسێك بەر بە

پێچانەوەی دەورودوکانی ئینسانکوژانێك ناگرێت کە غەرب خۆی هێناوێیە سەرکار. بەڵام لەنێوان جەنگو تیرۆردا جیاوازی هەیە. کردەوەکانی ئەمریکاو بریتانیا لە ئەفغانستان تیرۆریستییە. بۆمبارانی شارەکانو ناوچە سەکەنیەکانی ئەفغانستان دەبێ مەحکوم بکرێتو رابگیرێت. ئەفسانە بێسەروبەرەکان لەبارەی توانای سەربازیی تاڵیبانو مێژووی بەچۆکداهاتنی زلهێزەکان لە ئەفغانستان خزمەت بە درێژەپێدانی ئەم شێوە تیرۆریستییە دەکات. موجاهیدنی ئەفغان لەجەنگی دژی سۆڤێتدا هێزی خەتی پێشەوەی جەبهەی ئەمریکاو غەرب بوون. تاڵیبان باندێکی گانگستەریی تاوانو بەرهەمهێنانو دابەشکردنی ماددە سڕکەرەکانە کە غەرب خۆی بە هاوکاریی پاکستانو سعودیە دروستی کردووە. دەتوانن لە سویچەوە بیکوژێننەوەو لەماوەی چەند هەفتەیەکدا بیپێچنەوە. بەڵام تیرۆریزمی ئاسمانیی سەلامەت ترە، بەرچاوترە، بۆ خەڵکی نارازیی جیهان بەعیبرەت ترە، زلهێزانەترە. دەبێ لەبەرامبەر ئەم شێوە دژی ئینسانیێیەدا رابووەستین.

لەنێوان تاڵیبانو ئیسلامی سیاسیدا

کردەوە سەربازییەکانی ئەمریکاو بریتانیا لە ئەفغانستان، تەنانەت ئەگەر ببێتە مایەی روخاندنی تاڵیبانو مەرگی بن لادنیش، نە تەنها هەڕەشەی تیرۆریزمی ئیسلامی لەدژی غەرب کەم ناکاتەوە، بەڵکو ئەبعادەکانی ئەم تیرۆریزمە پەرە پێدەدات. سەرانی دەوڵەتانی غەربی ئەمە دەزانن و بەڕەسمی خەڵکی غەرب لەمە وریا ئەکەنەوە. بەڵام هەڵبژاردنی ئەفغانستان وەکو یەکەمین گۆڕەپانو مەیدانی "تۆڵەسەندنەوە"ی ئەمریکا لەبەرامبەر تاوانی 11ی سێپتەمبەردا، بۆ ئەوان دوو خاسیەتی بنەڕەتی هەیە:

یەکەم، تەنانەت ئەگەر ئەوەشیان قبووڵ بێت کە تیرۆریزمی ئیسلامیو ئەو نەفرەتە دژی غەربیێەی کە ئەم تیرۆریزمە لەسەری ئەلەوەڕێت، واقعییەتێکی سیاسییەو رێگاچارەیەکی سیاسی هەیە، ئەوان تەنها کاردانەوەیەکی سیاسی بە هێرشێکی فیزیکیو سەربازیی گەورە کە لەناوخۆی خاکی ئەمریکادا ئەنجام دراوە بەکافیو گونجاو نازانن. میلیتاریزم کۆڵەکەیەکی ئایدۆلۆژی رەسمیێە لە ئەمریکاو بەردی بناغەی پێناسەی ناسنامەی ئەوە وەکو زلهێزێك. لەم دیدگایەوە هێرش بۆ سەر ئەمریکا تەنها دەکرێ بە هێرش بۆسەر کەسێکی دیکەو جێگایەکی دیکە وەڵام بدرێتەوە. بۆ ئەمریکا تۆڵەسەندنەوەی 11ی سێپتەمبەر، سەربەخۆ لە ماهییەتو زەمینەو خەسڵەتەکانی ئیسلامی سیاسیو تیرۆریزمی ئیسلامی، تەنها دەکرێ کردەوەیەکی سەربازی بێت. ئەم کردەوە سەربازییە دەبێ گەورەبێت، دەبێ "رقو دەسەڵاتی ئەمریکا"، زەبروزەنگی ئەمریکا، نوێنەرایەتی بکات. بەڵام کردەوەی سەربازیی گەورە پێویستیی بە مەیدان هەیە. جەنگ پێویستی بە مەیدانی جەنگ هەیە. هەڵبژاردنی ئەفغانستان لەبەر بوونی بن لادن نییە لەوێ، بەپێچەوانەوە هەڵبژاردنی بن لادن لەبەر ئەوەیە کە لە ئەفغانستاندایە. کەم نین لە ئەمسالی بن لادن، لەسەرانی تیرۆریزمی ئیسلامی کە بە ئاشکراو نهێنی لە ئێران، بریتانیا، فەرەنسا، میسر، پاکستان، لوبنانو فەلەستین، چیچانو بۆسنە دەژین. ئەو وێنایەی کە تیرۆریزمی ئیسلامی تۆڕێکی هەرەمیێە بە

پێکهاتەیەکی ئیداری دیاریکراوەوە کە بن لادن لەسەرەوەی راوەستاوە، گاڵتەجاریـیە. بە عەقڵەوە ناچێت خامەنائییەك لەم پێکهاتەیەکی ئیدارییەدا لەژێر سەرکردایەتی بن لادن بووبێت. ئەفغانستان، دەروازەیە. ئەو گۆڕەپانەی کە دەکرێ مەیدانی کردەوەیەکی گەورەی سەربازی بێت. ئەفغانستان تەنها مەیدانی شیاوە بۆ "تۆڵەسەندنەوەی ئەمریکا" لە مەودایەکی سەربازیی فراوانو سامناکدا کە دەستەی حوکمڕانی ئەم وڵاتە بەڵێنی داوە. لەدەرەوەی ئەفغانستان وەها ئامانجێکی سەربازیی کە بکرێ دیاری بکرێتو هێرشی بکرێتە سەر لەئارادا نییە. تازە لێرەشدا سەرانی غەرب دادوبێدادی ئەوەیانە کە تەلاری هێندە بەرزو پردی هێندە گەورەی تیا نییە بۆ وێران کردنی.

دووەم، هەروەك لە بەشی پێشوودا وتم، ئەو شتەی کە بڕیارە لەپشتی کێشمەکێش لەگەڵ تالیبانو بن لادن لە ئەفغانستاندا یەکلایی بکرێتەوە، پەیوەندیو هێزهاوسەنگیی ئەمریکاو غەربە لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا. "جەنگی درێژماوە لەدژی تیرۆریزم" ناوی رەمزیی هێزنیشاندانێکە بە ئیسلامی سیاسی. جەنگێکی دەسەڵاتە کە لەڕوانگەی ئەمریکاوە دەبێ لەپێناوی پێناسەکردنی کۆمەڵێك تایبەتمەندی پایداری نەزمێکی نوێی جیهانیی لەدوای هەرەسی سۆڤێتەوە درەنگ یان زوو دەبێ ئەنجام بدرێت. ئیسلامی سیاسی، ئەم بەهەرمە لاوەکییەی جەنگی سارد، لەدوای هەرەسی سۆڤێتەوە وەکو کەمپێکی بۆرژوایی خوازیاری دەسەڵات لە وڵاتانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستو لە مەڵبەندە "ئیسلامی"یەکانی خودی کۆمەڵگا غەربییەکاندا سەری هەڵداوە. ئەم رەوتە لە بەشێك لە جیهانو لە وڵاتانێکی زۆر گرنگی وەکو ئێرانو پاکستان، یان بەرەسمی لە دەسەڵاتدایە وەیان قورساییەکی سیاسی زۆری هەیە. گۆشەیەکە لە کێشمەکێش لەسەر ئایندەی فەلەستینو ئیسرائیل. لە جمهورییەکانی پێشووی سۆڤێتدا، هەنگاوێك لەم لای جبەخانە ئەتۆمییەکانەوە، راوەمشك دەکات. لە خودی غەربدا، لەسایەی پارەی سعودیەو کۆمەکی دەوڵەتییو ئایدۆلۆژی ریسوای (هەرکۆمەڵگایەو کەلتووری خۆی)، پۆل پۆل لاوانی ئەو مەڵبەندانە دەکاتە ئەندامی خۆی کە گیرۆدەی ئیسلام بوون. لەروانگەی غەربەوە ئەم ئیسلامە سیاسییە ئیتر ئەو رەوتە دەستکەلاو گوێڕایەڵە نییە کە بڕیار بوو لە ئابڵۆقەدانی سۆڤێتدا دەوری هەبێت، بەر بە دەسەڵاتی چەپ بگرێت لە شۆڕشی دژی پاشایەتی ئێراندا وە ببێتە دەردی سەر بۆ عەرەفاتو ناسیۆنالیزمی عەرەب. ئێستا ئەم دیاردەیە ئیدعای زۆرتری هەیە. لەژێر سایەی غەرب هاتۆتە دەرەوە. وە لە 11ی سێپتەمبەردا، لەڕوانگەی ئەمریکاوە، ئیسلامی سیاسی پێی زیاد درێژ کرد. هێرشی تیرۆریستی لەم ئاستەو لە نێوجەرگەی ئەمریکادا، چەخماخەی ئەم هێزنیشاندانە حەتمییەی لێدا. ئەم رووداوانە لەبنەڕەتدا چەند بەشو قۆناغێکی جیاجیای جەنگێکی دەسەڵات پێکدەهێنن لەنێوان ئەمریکاو غەرب لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا. لەروانگەی ئەمریکاوە ئەمە نەبەردێکە لەگەڵ دەوڵەتە ئیسلامییەکان، حیزبە ئیسلامییەکانو تێکڕای بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسیدا. تالیبان، لاوازترینو لەرزۆکترینو پووچترین سومبلی دەسەڵاتی ئیسلامی سیاسییە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستداو سەرەنجام لەروانگەی ئەمریکاوە گونجاوترین خاڵی چوونەژوورەوەیە بۆ ناو ئەم جەنگی دەسەڵاتە هەمەلایەنەیە. سەرکەوتنی ئەمریکا لە ئەفغانستان لەروی سەربازییو عەمەلییەوە، دەست لە بناغەکانی دەسەڵاتی ئیسلامی سیاسی نادات.

خۆیان ئەمە دەزانن. مەڵبەندە سەرەکییەکانی دەسەڵات لەپلەی یەکەمدا لەئێران، سعودیە، وە لە ڕێکخراوە ئیسلامییەکانی میسرو لوبنانو فەلەستیندایە. بەڵام ئەمە جەنگی دەسەڵاتە، جەنگی مانو نەمان نییە. ئەفغانستان تاقە مەیدانە کە تیایدا بەشێوەیەکی واقعی، لانی کەم لەچوارچێوەی ئێستای جیهاندا، ڕوبەڕوبوونەوەیەکی سەربازیی لەنێوان ئەمریکاو ئیسلامی سیاسیدا ئیمکانی هەیە. تاقە مەیدانێکە کە "جەنگی درێژخایەن لەدژی تیرۆریزم" دەتوانێ بە کردەوەیەکی سەربازیی بەرچاوو خێرا دەست پێبکات بێئەوەی هەموو شتێك بەیەکجاری بدات بەسەریەکدا.

ئەمە کێشمەکێشێکی سیاسییە

"جەنگی درێژخایەن لەدژی تیرۆریزم"، واتە جەنگی دەسەڵاتی ئەمریکا لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا، دوای ئەفغانستان تەنانەت ئەگەر هەردوو لایان لەهەندێ برگەدا دەست بۆ کردەوەی سەربازیی لێرەولەوێو کردەوەی تیرۆریستی لەدژی یەکتریش ببەن، لەناوەڕۆکدا کێشمەکێشێکی سیاسی دەبێت. ئامانجی ئەم جەنگە لەلایەن ئەمریکاوە نەهێشتنی ئیسلامی سیاسی نییە. بەپێچەوانەی دەستخۆشانە ئیعلامییەکانی دووەمی خوردادییەکان (مەبەست لەباڵی خاتەمییە- وەرگێڕ) ئەوە جەنابی خاتەمیو سیاسەتە ژیرانەکەی نەبوو کە "ئێرانی لە بۆمباران نەجات دا". هێرش بۆ سەر ئێرانو بۆمبارانێکی لەم جۆرە لەبنەڕەتەوە لە بەرنامەی غەربدا نییە. ئەو وێنایەی کە دوای ئەفغانستان ئەمریکا یەك لەدوای یەك لەگەڵ ئەو وڵاتانەدا دەچێتە شەڕەوە کە ڕۆژێك بەتیرۆریست لە قەڵەمی داون، زۆر ساویلکانەیە. مەبەستی غەرب لەم هێزنیشاندانەدا نەك نابوودی ئیسلامی سیاسی وەیان تەنانەت مەرج نییە روخاندنی دەوڵەتە ئیسلامییەکانیش بێت، بەڵکو پێقبووڵکردنی هەژموونی سیاسی خۆیەتی بە بزووتنەوەی ئیسلامیو دیاریکردنی ڕێوشوێنی گەمەکەیە. لەڕوانگەی ئەمریکاوە ئەم بزووتنەوەیە دەبێ سنووری خۆی بزانێت. دەبێ قەڵەمڕەوی عەمەلیاتەکانی خۆی بە ناوچەکە بەرتەسك بکاتەوە، جێوشوێنی خۆیو جێگاوڕێگای تایبەتی ئەمریکا دەرك بکات. نەتەنها دەوڵەتە ئیسلامییەکان دەتوانن لەسەر کار بن، بەڵکو تەنانەت تیرۆریزمیش مۆڵەتی هەیە، بەو مەرجەی قوربانییەکانی ئەم تیرۆریزمە کۆمۆنیستەکانو چەپەکانی ئێرانو ئەفغانستانو پاکستانو تورکیا بن. بەڵام پەلامار لەناو خاکی ئەمریکا خۆیدا ئەمە ئیتر هەڵەیەکی زیادەیە. ئەمریکا دەیەوێت ئەم دەرسەو ئەم هاوسەنگییە بباتە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست.

ئەمە جەنگێکی دەسەڵاتە نەك کێشمەکێشێك لەسەر ئیسلام، لیبراڵیزم، دیموکراسی غەربی، ئازادی، مەدەنییەت، ئاسایشو ئارامی یان تیرۆریزم. ئەمە نەبەردێکە لەنێوان ئەمریکای زلهێز لەگەڵ بزووتنەوەیەکی سیاسی خوازیاری دەسەڵات لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، کە مەودایەکی هەڵسووڕانی جیهانیی هەیە، بۆ پێناسەکردنی هاوسەنگییەکی سیاسیو دیاریکردنی قەڵەمڕەوەکانی نفوزو هەژموونیی خۆی. غەرب بەشوێن پێکهێنانی دیموکراسییە غەربییەکانەوە نییە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا. ئەمریکاو پاکستانو ئێرانو تەیفی فراوانی کۆنەپەرستان لە ناوچەکەدا لەئێستاوە خەریکن

بۆ سەپاندنی حکومەتێکی ئیستبدادیو دواکەوتووی دیکە بەسەر خەڵکی ئەفغانستاندا لەگەڵ یەکتریدا بەندوبەست دەکەن. ئێرانو سعودیەو پاکستانو شێخ نشینەکانی خەلیج، ئەم کۆنەپەرستترین رژێمانەی جیهانی ئەمرۆ، هاوپەیمانانی ڕەسمییو عەمەلیی غەربن لەم کێشمەکمێشەدا. تەنانەت لە حاڵەتی هەرەسهێنانی دەوڵەتە ئیسلامییەکانیشدا، ئالتەرنەتیڤی حکومەتیی جێمەبەستی غەرب لەناوچەکەدا حیزبە راستە کۆنەپەرستو نیزامە پۆلیسیو سەربازییەکان دەبێت.

ئەمریکا مێژوو دروست ناکات

بەڵام غەرب ئایندەی ئەم رەوەندە دیاری ناکات. سیاسەتی ئێستاو کردەوەکانی ئەمریکا بمانەوێو نەمانەوێ چوارچێوە سیاسییەکانی ئێستای خۆرهەڵاتی ناوەڕاست دەشێوێنێ، بەڵام ئەوە کۆمەڵێك هێزی دیکەن کە تایبەتمەندییەکانی ئەو ئالتەرنەتیڤە دیاری دەکەن کە لەئایندەدا شکڵ دەگرێت. گومان لەوەدا نییە کە روبەڕوبوونەوەی غەرب لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا دەبێتە مایەی لاوازبوونی بزووتنەوەی ئیسلامیو حیزبو دەوڵەتەکانی ئەم بزووتنەوەیە. بەڵام ئەم کێشمەکێشە لە گۆڕەپانێکی خاڵیدا رونادات. خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، هەروەکو خودی غەرب، شانۆی کێشمەکێشی نێوان کۆمەڵێك بزووتنەوەی کۆمەڵایەتییە کە بەرلەم کێشمەکێشەی بۆرژوازی غەرب لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا وجودیان بووەو رەوەندی سیاسی کۆمەڵگا جیاجیاکانیان شکڵ پێداوە. کێشمەکێشی غەرب لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا، بەهەموو گرنگییەکەوە کە هەیەتی، هێزی بزوێنەرو مۆتۆری بەرەوپێشەوەبردنی مێژوو نییە لەم کۆمەڵگایانەدا، بەپێچەوانەوە، خۆی دەچێتە چوارچێوەی ئەم مێژووەوەو هەر لەم چوارچێوەیەدا راڤە دەکرێت. ململانێ لەسەر دیاریکردنی نەزمی نوێی جیهانی کۆمەڵێك ئەکتەری گرنگتری هەیە. چینە کۆمەڵایەتیو بزووتنەوە سیاسییەکانیان چ لە غەربو چ لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، بۆ دیاریکردنی ئایندەی سیاسیو ئابووریو کەلتوری جیهان ریزبەندییان کردووە. ئەوە بزووتنەوەکانن کە سەربەخۆ لە خواستی سەرانو سیاسەتمەدارانی غەربو سەرکردەکانی ئیسلامی سیاسی، دوا ئاراستەی ئەم رەوندانە دیاری دەکەن.

بەشێوەیەکی دیاریکراو، تا ئەو جێگایەی پەیوەندنی بە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستەوە هەیە، تەنانەت ئەگەر غەرب خوازیاری پاشەکشەپێکردنێکی جوزئیی ئیسلامی سیاسیو پێناسەکردنی بنەماکانی پێکەوەژیانێکی تازەش بێت لەگەڵیدا، بزووتنەوە سۆسیالیستیو ئازادیخوازو عیلمانیەکان لە ناوچەکەدا لەم هەلومەرجە تازەیەدا سەربەخۆ لە نەخشەکانی غەرب دێنە سەر شانۆ. بۆ نمونە بەڕای من ئیسلامی سیاسی لە ئێراندا دەڕوخێت، نەك لەبەر ئەوەی کە غەرب لەم روبەڕوبوونەوەیەی دواییدا خواست یان مەبەستێکی بەم جۆرەی هەیە، بەڵکو لەبەرئەوەی کە لە جەرگەو شانبەشانی ئەم کێشمەکێشە تازەیە خەڵکی ئێرانو لەپێشەوەیاندا کۆمۆنیزمی کرێکاری حکومەتی ئیسلامی دەکێشنە خوارەوە. شکستی جمهوری ئیسلامی گەورەترین گورز دەبێت لە پەیکەری ئیسلامی سیاسی. ئەگەر چارەسەرکردنی مەسەلەی فەلەستین مەرجی لەنێوبردنی زەمینە سیاسیو فیکریو کلتورییەکانی گەشەی ئیسلامی

سیاسیەیە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستو لە ئاستی جیهانیدا، ئەوا شکستی جمهوری ئیسلامی مەرجی تێکشاندنی ئەوە وەکو بزووتنەوەیەکی خوازیاری دەسەڵات لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا. بەبێ جمهوری ئیسلامیی ئێران ئیسلامی سیاسی لەئاستی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا دەبێتە ڕەوتێکی ئۆپۆزسیۆنی بێئاسۆو بێئایندە. (درێژەی هەیە)

(بەڵام بەعەمەلی هیچ ئەلقەیەکی دیکەی ئەم باسە بڵاونەبووەوە)

ئەم بەشەی وتاری (دنیا دوای 11ی سێپتەمبەر) بۆ یەکەم جار لە (انترناسیونال هفتگی)ی ژمارە 77ی بەرواری 26/10/2001 دا بڵاوکراوەتەوە.